

Švenčiame „Margučio“ radijo laidos Čikagoje 65-erių metų sukaktį

„Margučio“ imperijos sūkuryje

VYTAUTAS KASNIŪNAS

Po ilgų draugystės metų, po ilgo išsiskyrimo, lyg su Kauno vėju įlėkiau į „Margučio“ imperijos rūmus susitikti su jaunystės dienų draugu — taip galiausiai dabar rašyti. O buvo taip.

Lietuvos aid'o redakcija Kaune gaudavo iš Amerikos *Dirvą*, *Tėvynę*, *Margutį*, *Vienybę*. Aš kaip korespondantas kultūros ir švietimo reikalams, tuos laikraščius pavartydavau ir kai ką įdomaus radęs parašydavau. Palaikiau ryšius ir su tų laikraščių redakcijomis, ir kai ką parašydavau. O kai gyvenau Vokietijoje — tarpininkaujant Amerikos kariuomenės lietuviams — su *Margučio* ir kitomis redakcijomis vėl užsimezgė artimi ryšiai.

Kai 1949 metų pavasarį atvykau į Čikagą, apsisistojau žmonės pusseserės namuose, kur priekyje buvo jų prekyvietė — „bučernė“ 69-oje gatvėje. Iš stoties važiuojant namo giminės parodė ir „Margučio“ pilį, kuri buvo, kaip jie sakė, čia pat, už kampo. Tą vakarą vakarieniškas metų teta padarė staigmeną. Po kelių naujos rūšies gerimų nuotaila buvo linksmas. Pasveikinti atėjo daugiau giminaičių. Klausėmės „Margučio“ radijo programos. Teta pasirūpino, kad būtų pilnos visos stiklinės. Ir, rodos, trėnkė perkūnas... pasigirdo mums, prieš valandą atvykusiems, Ašmontų giminės skirtas sveikinimas su Vanagaicio daina. Walteris tuo patiu ir savo „bučernę“ pagerino, kad mes pas jį esame apsisistoję.

Kitą rytą aš su *Draugo* dienraščiu rankose, lyg peršokęs kaimyno tvorą, buvau „Margutyje“. Radau redaktorių Petrą Linkų, buvusį Šiaulių miesto burmistą. O aš ketverius metus tryniausi Šiaulių Mokytojų seminarijos suolus. Tad kalbų netruko. Vanagaitienės neradau. Linkus pasiūlė ateiti po penkių. Tada susirenka daugiau žmonių.

Grįžęs namo, kibau į darbą krautuvėje. Vytaite čia, Vytaite ten,

„Margučio“ radijo laidos Čikagoje bendradarbiai 1950 metais: sėdi Lilija Vanagaitienė, radijo stoties savininkas; stovi: Petras Linkus, Antanas Lapinskas, Vladas Vijeikis, Casey Deveikis, Antanas Ols

atnešk, nunešk, pakelk, valyk, plauk — vieno įsakymus atlikęs, rikiavau kito, trečio. O tų klausimų daugybė. Nuo jų pritvinko galva. Kada pradėsi dažyti kambarius, kada valysi rūšį, garažą, kada gausi naują darbą, kada išsikraustysi kitur gyventi. Tai tau ir mano tėvelio „amerikono“, kelis kartus skrodžiusio vandenyną į Ameriką ir atgal, pasakojimai mums vaikams apie rojus Šali. Rodos, akis pradūriau, bežiūredamas vis slaptomis į laikrodį, taip užsispyrusiai neskubanti, rodos, kad jis niekada nepasieks numatytos kelionės į „Margutį“ penktos valandos.

Mano giminė dūsavo ir pradusavo visą savaitę, kol netikėtai darbą gavau. Jie sprendė, kad aš nenoriu dirbti, o noriu tik už „desko“ sėdėti. Kaltas į galvą ir perkaltas pasakojimais apie Amerikos lietuvių gyvenimą prelato Krupavičiaus, prelato Končiaus, Devenienės ir kitų, prisiskaitęs laikraščiu, kurių daug gaudavau, šventai tikėjau, kad reikės dirbti. Sunikiai ar lengvai teks dirbti — jaunystėje negalvojau, todėl be studijų anglų kalbos, buvau devynerių amatų specialistas. Bet apie pradinį bet kokį baltarankio darbą mano Angelas sargas gerai žino, kad teisybę sakau, jog niekada net pagalvoti nepagalvojau. Kas kita ateityje, kai šeima turės duonas kasdieninės. Tada bus galima į šviesos kalną kopti — dirbti ir mokytis.

Į „Margutį“ skubėjau, kad ten nuėjęs dvasia atsigačiau. Per pirmąjį dešimtmetį Čikagos sraute aš ten radau žemiškąją šventyklą, lietuviškos šviesos aukurą.

Kiek nutolęs nuo prisiminimų apie penktą valandą, grįžti atgal. Nebandęs atidaryti kiemo vartelių, šokau per kaimyno džiūsių vandenyną į Ameriką ir atgal, pasakojimai mums vaikams apie rojus Šali. Rodos, akis pradūriau, bežiūredamas vis slaptomis į laikrodį, taip užsispyrusiai neskubanti, rodos, kad jis niekada nepasieks numatytos kelionės į „Margutį“ penktos valandos.

Mano giminė dūsavo ir pradusavo visą savaitę, kol netikėtai darbą gavau. Jie sprendė, kad aš nenoriu dirbti, o noriu tik už „desko“ sėdėti. Kaltas į galvą ir perkaltas pasakojimais apie Amerikos lietuvių gyvenimą prelato Krupavičiaus, prelato Končiaus, Devenienės ir kitų, prisiskaitęs laikraščiu, kurių daug gaudavau, šventai tikėjau, kad reikės dirbti. Sunikiai ar lengvai teks dirbti — jaunystėje negalvojau, todėl be studijų anglų kalbos, buvau devynerių amatų specialistas. Bet apie pradinį bet kokį baltarankio darbą mano Angelas sargas gerai žino, kad teisybę sakau, jog niekada net pagalvoti nepagalvojau. Kas kita ateityje, kai šeima turės duonas kasdieninės. Tada bus galima į šviesos kalną kopti — dirbti ir mokytis.

Po to Vanagaitienė pasiūlė man eiti į kitą kambarį ir susipažinti su visais. Atėjo Lapinskas, Ols, Rudis. Jie susirinko posėdžiui pasitarti a.a. Antano Vanagaicio vardo kultūros namų statybos reikalui. Antanas Ols pasiūlė nebeieškoti korespondento, nes mes jį turime savo tarpe. Taip rankom nuplutas šokau ant laktos. Vanagaitienė dar pagražino, kad esą dalyvaudavau Kauno radijo programose, pasiūlydama Deveikiui mane rytoj nusiųžti į „Margučio“ radijo studiją.

Ir taip, kuomet toliau, tuo aukščiau kopiau į „Margučio“ kalną, artimai bendradarbiaudamas. Kazys Deveikis ruošėsi pasveikinti savo tėvą ir klausė, ar aš negalėčiau pasakyti porą žodžių, kad tėvas prisimintų senus laikus, vaikystės dienas. Gyvendamas Vokietijoje apie ketverius metus, kas savaitę rašiau *Mūsų kelio* laikraščiu

„Graziąjį Nemuno šalis“ — kelionės įspūdžius. Tad ir Deveikiui skirtą sveikinimą sujungiau pasakojimais apie jo gimtinės vietovę, piliakalnius. Pasakojau apie atlaidus, gegužines, „subatvakarius“. Keliauvau po apylinkės kaimus. Po programos jį tėvas paskambino ir verkė, dėkojo. Prašė sūnaus, kad atvažiuotumėm į Cicero. O ten būdamas prisirašiau ilgą sąrašą vietovių, kad pakalbėčiau apie jų gimtines.

Kazys Deveikis prašomas tęsia šią programą. Rašytojas Benediktas Barauskas, rašydamas *Drauge*, nesigailėjo gražių, meilinančių žodžių. Ols ir Biežis prašė remti *Margutį*. Biežis nesigailėjo gražių žodžių, tai vis puse burnos. Dr. Dirmeikis tvirtindavo, kad ji santūriai vertindavo bendradarbius, bižodama, kad neprašytų honoraro. Deveikis manė, kad ji visą laiką stipriai „bosavo“ ir save viską nusimanancia žinove laikė. Iš tikrųjų tas vis „Margučio“ ratas sukosi atiduodant pagarbą genialiam Vanagaiciui ir jo dvasinio turto testamentą vykdytoji advokatui Antanui Oliui bei jo sudarytai garsiajai imperijai.

Antanas Ols apsidžiaugė New York'e suradęs dailininką Vladą Vijeikį, tinkamiausią iš tinkamiausių „Margučio“ radijo programų vedėją. Vanagaicio veiklos tęsėjų. Jis visur tiko. Rašė, redagavo, piešė, kalbėjo, sukeltais juokais plėšė klausytojų žandus. Su Vijeikiu buvo malonu bendradarbiauti „Margučio“ platiame rate.

Taip ir išsilaikiau apie dešimt metų Antano Oliu man skirtose

„Margučio“ propagandos ministerio“ pareigose. Labai tyliai užtrenkiau „Margučio“ duris, su savim išsinešdamas ir atnešą Kauno vėją — jo supustytą idealizmo kalną. Mane papjovė nuogirdos, kad renkamos aukos šios mano vestos programos daliai išlaikyti. Buk, klausytojams prašant skirti daugiau laiko, buvo atsakyta, kad ši valandėlė brangiai kainuoja. Kaip tie rinkėjai man sakė, jie suprato, kad atlyginimo kaina keliama. Atseit Kasniūnas pinigauja. Ir taip į ausis lindę ir pralindę kitų tarti idealizmo žodžiai, o juk ir mano paties kalbėti ir kartoti, suvirpino širdį. Štai ką pelniau! Supurvino mano širdį. Buvo sunku pakelti galvą ir pažūrėti į akis.

Biežio ir Oliu prašomas tęsti programą, nesakiau teisybės, nors jie vėliau iš dr. Dirmeikio sužinojo. Aš teisinaus, kad, pradėjęs mokytojauti amerikiečių mokykloje, turėjau Illinois universitete išklausti specialų kursą. Be to, dairymasis į kitą darbą, užsirašiau į žurnalistikos kursą. Pritrūkiau laiko. Lipo ant kulnų Jonas Karvelis, paskelbęs spaudoje, kad leis mano paruoštą knygą „Graziąjį Nemuno šalis“.

Trumpam laikui buvau grįžęs į „Margutį“, kai programoms vadovavo poetas Algimantas Mackus. Jis ir Vanagaitienė prašė, kad sutikčiau rengti šeštadienio programas, nes Mackui septynios dienos radijuje ir žurnalo redakcijoje išsėmė jėgas. Algimanto tėvas — mano draugas. Kurį laiką buvau Algimanto mokytojas. Sekiau jo jaunystės kelią į poezijos kalną. Bandžiau kurį laiką. Siulomo atlyginimo neėmiau. Truko ieškoto širdingumo. O kitių kitus pirštų badyti. Sunkiau jį į save atsukti.

Su „Margučio“ imperija atsiveikinau 1964 m. gruodžio 29 d.

Advokatas Antanas Ols 1950-ųjų dešimtmėčiu

Vladas Vijeikis paskambino, kad automobilio katastrofoje žuvo Lilija Vanagaitienė ir Algimantas Mackus. Poetas Kazys Bradūnas organizuoja „Margučio“ radijo specialią atsisveikinimo programą. Netektis labai skausminga. Tikiu, kad skausmingai drebėjo ir Vijeikio širdis. Jo vairuojama mašina daužėsi keliuose, vis nesurasdama La Grange radijo stoties. Klydami keliuose, jaudinomis gal tris keturias valandas, kol paskutinę minutę prieš programą praverė radijo studijos duris. Skačiau iš rašto, kalbėjau be rašto, nes ašaros

temdė akis. Pagarbiai nusilenkiau paskutiniams „Margučio“ imperijos valdovams. Visą dešimtį minučių kalbą, pasakytus širdies žodžius, dabar sutraukiau į vieną sakinį: „Atleisk man, ponija Lilija Vanagaitiene, jeiėjau klaidingu keliu“.

Rodos, a. a. Lilijos Vanagaitienės balsą girdėdavau, kai, Sophie Barcus radijo programos vedėjos prašomas, dažnai išsisukindavau, atsisakydamas tęsti „Margutyje“ pradėtus kelionės įspūdžius Lietuvos keliais kitoje programoje. Bet vieno klausytojo parašytas laiškas taip smarkiai pritrenkė galvą ir širdį, kad vėl dešimt metų tęsia pradėtą programą „Graziąjį Nemuno šalis“, dabar jau Sophie Barcus radijuje. Štai to laiško ištrauka: „Jis save garsinasi tautiškosios minties, o prisidėti prie lietuviško darbo nenori. Tautiškas spalvas kelia į viršų, o meilės Lietuvai neturi. Jei turėtų, tai mums apie Lietuvos grožį, istoriją kalbėtų“.

Dar dešimt metų talkinau Marijos ir Antano Rudzių veda mai radijo „Forum“ programai. Jų idealizmas, pasiaukojimas lietuvių bei Lietuvai lyg deimantais papuošė mūsų trispalvę. Su jais bendradarbiavimas papuošė ir mano lietuvišką kelią.

Galui senatvėje atsidusti! Gražus buvo tie trys dešimtmečiai, draugaujant su radijo mikrofonu ir tukstanciais klausytojų. Tie metai praleisti ne pensininko amžiuje, bet tada, kai reikėjo mokytis ir ruošti naujam gyvenimui, reikėjo dirbti ilgas valandas, rūpintis šeima, vogciomis įnuo miego valandas skirti organizacijų veiklai, ir rašyti, rašyti. Gražesnių valandų ir dienų ir sukdamas galvą nesugalvosi. Jas palikimo keliu skiriu vaikams ir vaikiciams, žengiantiems į 21-ąjį amžių.

Sveikindamas „Margutį“, linkiu šimtmečio sukakties, naujos Imperijos sukūrimo! Ilgiausių metų! Tautos genijaus Antano Vanagaicio auktas lietuviškos švyturys — aukuras idealizmo, pasiaukojimo!

(Straipsnių serija tęsiasi ateinantį šeštadienį)

Vytautas Kasniūnas

Jono Tamulaičio nuotrauka

„Pelkių žiburėlio“ programos redaktoriai Petras Jurkštas, stoties pranešėjas Joe Kennedy, „Pelkių žiburėlio“ redaktore Dalia Sruogaitė ir „Margučio“ pranešėjas Casey Deveikis 1953 metais.

„Dainų dainelės” Čikagos Jaunimo centre

BRONIUS JUODELIS

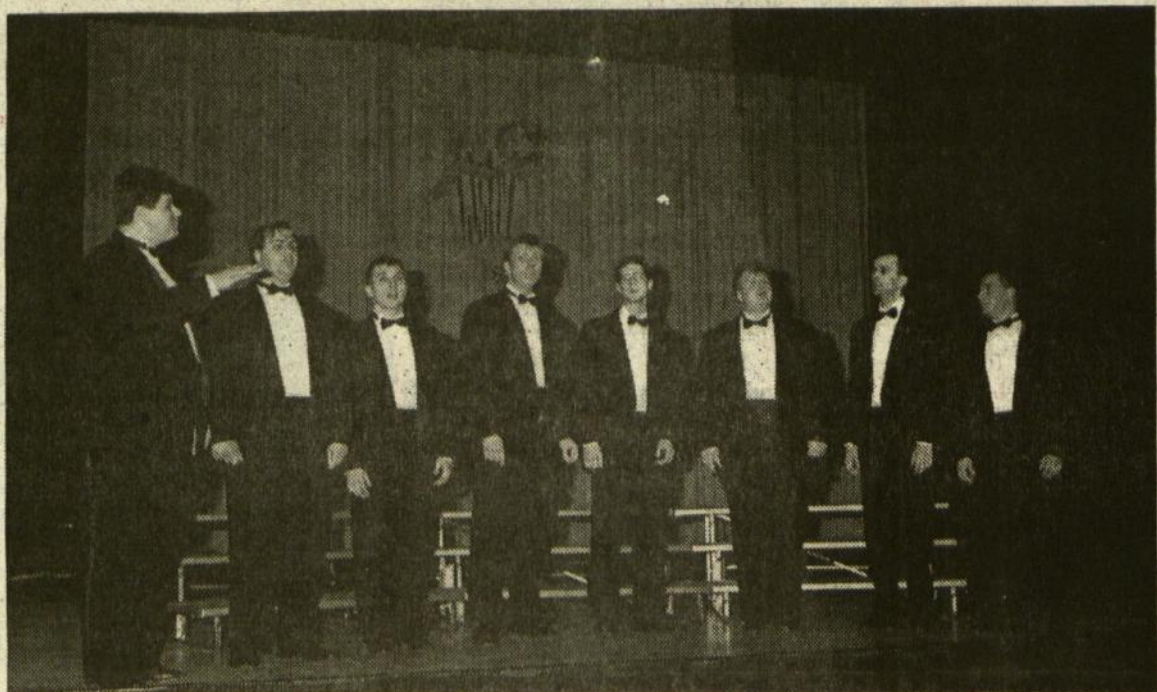
Kas būtų patikėjęs čigonės pranašystėms 1945 metais, kad Hanau lietuvių stovykloje, Vokietijoje, dainuojantis „Dainavos” ansamblis po 52 metų dainuos Čikagoje, Jaunimo centro 40 metų jubiliejaus koncerte? Per tą pusės šimtmečio laikotarpį „Dainavos” ansamblyje su lietuviška daina atėjo trečioji dainininkų karta, su retomis žilagalvių dainininkų veteranų išimtimis. Šiandien „Dainavos” pagrindą sudaro jau Amerikoje gimę dainininkai ir dainininkės. Tarp jų yra ir keletas dabar iš Lietuvos atvykusių bendraminčių. Penktadali ansamblio sudaro Juozo Polikailio šeimos nariai iš visų 26 dainininkų.

Besikeičiant „Dainavos” dirigentams nuo pirmūno Broniaus Jonušo, šiaipus Atlanto maestro Stepono Sodeikos, garsiųjų muzikinių Gasparo Veličkos pastatymų su folklorine išraiška ir tautine dvasia, ansamblis iki šių dienų išliko ištikimas lietuvių kompozitorių ir liaudies meno kūriniams, su meile savajai tautai ir jos dainai.

Jau keleri metai, kai „Dainavos” ansamblui vadovauja naujas muzikalus dirigentas Darius Polikaitis, nuo jo skirtingo profesinio darbo atliekamų laiku. Jo jaunatviška dvasia, išradinumas, sugebėjimas į ansamblį pritraukti jaunus žmones ir muzikinis talentas „Dainavos” ansamblio dainas sugrąžina į anų „aukso amžiaus” dienų lygį, ką parodė ansamblio koncertas kovo 9 dieną Jaunimo centre, pastarajam švenčiant 40 metų sukaktį.

Gera, kad Jaunimo centro vadovybė suaktyvinei 40 metų šventei paminėti pasikvietė „Dainavos” ansamblį. Juk dalis šiandieninių dainavičių nuo vaikų darželio, per lituanistinę mokyklą, užaugo ir pamilo lietuvišką dainą šiame Jaunimo centre. Jaunimo centre iki šių dienų scenoje skambėjo solistų, chorų ir ansamblių koncertai. Čia per 40 metų skambėjo ne tik lietuvių operos repetitijos, „Dainavos” ansamblio renginiai, vokalistų ir instrumentalistų rečitaliai, bet ir lituanistinių mokyklų, skautų ir ateitininkų renginių dainos, išlaivusios ir dabartinius „Dainavos” ansamblio dainininkus.

Sukaktuviniam Jaunimo centro 40 metų koncertui „Dainavos” ansamblis pateikė specialią programą, pavadintą „Dainų dainelės”. Koncertas prasidėjo su

Iš „Dainavos” ansamblio koncerto šių metų kovo 9 dieną Jaunimo centre, Čikagoje.

Jono Tamulailio nuotrauka

liaudies daina „Padainuosim mes sustoję”, kurią sekė kitos J. Zilėvičiaus, J. Karoso, A. Mikulskio, J. Švedo, J. Juozapailio harmonizuotos liaudies dainos, atliekant jas mišriam chorui. Senovinės lietuvių liaudies daugiabalsės muzikos sutartinės „Aš viena martelė linelius pasėjau” ir „Sodato, sode bitele” puikiai atliko dešimties jaunų dainininkų grupė.

Pirmos dalies galė buvo ciklas „Išplėtos lietuvių liaudies dainos” – vaikų dainos, su sudėtingais saskambiais, parodan-

čiais dirigento ir dainininkų sugebėjimus. Čia labiausiai aplo-dimentų sulaukė „Buvo dūda Vilniuj”. Pirmosios koncerto dalies pabaigai buvo darbo dainos, su piemenėlių raliavimu, lankoj žirgelių ir linais mėlynaisiais.

Po pertraukos, skambėjo žodžiai su Juozo Naujailio muzika: „Jaunimo giesmė”, „Dainų dainelės” ir „Už Raseinių”. Skambėjo moterų grupės atliekama „Tėvyne Lietuva” (žodžiai Vytauto Bložės, muzika Algirdo Bražinskio). Iš liaudies dainų ciklo „Greitakalbe” (muzika J. Tamulionio), „Virvė, virvelė”, „Rats ratą vytų” ritmingai, skambiai atliko moterų grupė ir vyrų oktetas, jam skambiai padainuojant „Ant kalno karklai” (harmonizuota J. Juozapailio) ir „Žemaičių polka”, (harmonizuota Aloyzo Jurgučio).

Antroji koncerto dalis buvo užbaigta ciklu „Mylėsi Lietuvą iš tolo”, visam ansamblui padainuojant „Už Lietuvą Tėvyne Motina” (žodžiai A. Paulavičiaus, muzika J. Govėdo); „Laukų dai-

na” (žodžiai S. Prapuolėnų, muzika Broniaus Jonušo) ir Sauerwein'o „Lietuviai esame mes gimę” (muzika Stasio Šimkaus). Skambant triukšmingiems aplo-dimentams ir valiavimams, ansamblis dar padainavo savo tradicinę dainą „Kur giria žaliuoja”. Visoms dainoms akompanavo Manigirdas Motekaitis.

Žodį prieš koncertą ir po jo, kviesdamas į vaisės kavinėje, tarė Jaunimo centro tarybos pirmininkas Vaclovas Momkus. Dėkojo „Dainavos” ansamblui, dirigentui Dariui Polikailiui, muzikui Manigirdui Motekaičiui, visiems koncerto talkininkams ir visiems susirinkusiems klausytojams, kurių buvo pilna Jaunimo centro didžioji salė.

Šia proga tenka palinkėti suaktyvininkui, pačioje jaunystėje Čikagos Jaunimo centrui, ir atjaunėjusiam „Dainavos” ansamblui dar daug daug metų dirbti lietuviybės išlaikymui ir mūsų pačių džiaugsmui, besitina” (žodžiai A. Paulavičiaus, muzika J. Govėdo); „Laukų dai-

Naujos knygos

Romualdas Kisieličius. ŽAIZDOS ŠIRDYJE. Eileraščiai. Vilnius. 1997. Išleido J. Naviko leidykla „Austėja”. Spausdino UAB „Pavežio spaustuve”. Viršelio ir skyrių nuotraukos Romualdo Kisieličiaus. 112 puslapių. Tiražas – 600 egzempliorių. Kaina – 5 doleriai. Gaunama pas autorių: Romualdas Kisieličius, 36 Kenbury Road, Somerville, New Jersey 08876.

Paimu į rankas nedidelę poezijos knygėlę ir... tarsi savo mintis skaitau. Ar Jums niekada nėra taip buvę? Čia, Amerikoje, turbūt neatsirastų nė vieno žmogaus, kuris nepagalvotų, jog „Visi mes esame / vienos tautos vaikai. / Visi mes esame / vienos tėvynės kraujas...”, todėl kur likimas benublokštų

„Mums reik žmonių, / Kurie pri-keltų tautą, / Kurie ją vestų / Ateities keliu...”

Atrodo, kad ir mūsų gyvenimuose, ir Lietuvoje jau praėjo vargo ir kančių laikai. Betgi visi mes — tiek išeiviai, tiek Lietuvoje pasilikę, „kad vėl vienybė / tarpe mūsų žydėtų...”

Vertiau puslapį po puslapio ir truputį stebiuosi, kad daugybė minčių, norų, netgi politinių problemų, apie kurias esame pripratę skaityti sausa laikraštine kalba, šioje Romualdo Kisieličiaus knygelėje liejasi eilėraščių posmais. Paskaitykite eilėraščių „Nusivylimas”. Kiek daug tenka laikraščiuose skaityti apie klestintį smurtą, apie

žmonių nužmogėjimą, kai jie tampa žmogžudžiais ar bankų vagimis. Ar įsivaizduojate, kad visa tai galima sudėti į truputį, betgi jausmingą trijų stulpelių eilėraščių? O sudėta. Daug minčių bei svajų sudėta į šią plonutę, nedidelę knygelę. Tiek daug, kad pririekia nemažai laiko, kol vieną eilėraščių perskaitęs, išgodoji visas godas.

Štai, kad ir eilėrašcio „Tautos veidas” stulpelis: *Kadaise buvo Lietuva
Kryžių ir dievstulpių tauta...
Šiandien ji merdi nevilty,
Tarytum Dievo nubausta...* Susimąstai žmogus ir lyg netyčia, o gal Dievo ranka pastumėtas, atsiverti kitą pirmą pasitaikiusį puslapį:

*Mums reik darbuotojų,
Svajūnų ir poetų,
Mums reikia patriotų
Su širdim gyva,
Kad laisvėje
Žydėtų ir žaliuotų
Vėl išsilaisvinus
Ir prisikėlus Lietuva...*

Apie Ameriką, apie Čėčėniją, apie Kalėdą ir pavasarį kartu su poetu mastai, lyg tas Rodin'o „Mastytojas” 89-ajame puslapyje. Pergyveni dėl išeivijos likimo, dėl tautos veido, kaip tas „Rūpitojėlis” 7-ajame puslapyje. Turbut ne šiaip sau autorius iliustracijoms pasirinko būtent šias skulptūras. Kartais lyg ir nevilts apima, o kartais vis dėlto tiki, kad ne tiek jau „Daug metų praeis, / Kol mūsų žmonės

visi / Taps garbinga tauta / Į kitas panaši...” Betgi tam ir yra poezija, kad sujaudintų mūsų širdis, kad jaudrintų vaizduotę, o po to nuramintų jausmus.

Apie šią knygelę daug rašyti nereikia. Ją reikia paskaityti. O bene gražiausiai ir tiksliausiai apie ją pasakė poetas: *Kaip vijoklis raitos medžio šakomis, taip aš apvyniojau savo eilemis visą žmogaus vargą likimo keliuos, visą žmogaus džiaugsmą saulės spinduliuos.* Tą patį turbūt jis nori išreikšti ir knygos viršeliui pasirinkta savo daryta fotografija.

I.V.S.

Romualdas Kisieličius

VILTYS

*Kad šviesus būtų rytojus
Ir tėvynės ateitis,
Lietuvos žmonių širdyse
Dega meilė ir viltis...*

*Savos mintys, savos rankos
Atgaivins vėl tautą mūsų,
Griš pavasaris žieduotas
Į gimtus namus...*

*Tiktai aš jau nebegrišiu,
Pavargau dienų keliuos,
Čia ant mano tylaus kapo
Žalios rūtos nežaliuos...*

*Bet šaltoj mano krūtinėj
Amžiais būsi tu gyva,
Mano žeme gintarine,
Mano Lietuva...*

LIETUVOS KRAUJAS

*Rauda nusiminus
Lietuva tėvynė,
Kad beširdis laikas
Tiek vaikų išskynė...*

*Tie, kurie išėjo
Grižti pasiryžę,
Kiek jų daug išėjo,
Kiek mažai sugrįžo...*

*Svetimaj padangėj
Pila kapą juodą,
Vėl jį savo kraują
Žemei atiduoda...*

TAUTOS VEIDAS

*Kadaise buvo Lietuva
Kryžių ir dievstulpių tauta...
Šiandien ji merdi nevilty,
Tarytum Dievo nubausta...*

*Kiek daug šiandien Lietuvoje
Žmonių su žvėries širdimis,
Kas pasidarė su tauta,
Kas pasidarė su mumis?...*

NUSIVYLIMAS

*Mano gimtojoj žemėj
šiandien per daug
naujų žaidų
ir seno keršto...*

*Mano gimtojoj žemėj
šiandien per daug kančios
ir per daug skausmo...*

*Mano gimtojoj žemėj
šiandien per daug vagių
ir žmogžudžių
ir daug, per daug,
raudonų aguonų žydėjimo...*

VIZIJA

*Daug dar metų praeis,
Kol mūsų žmonės visi
Taps garbinga tauta
į kitas panaši...*

*Kol jos veidas nušvis
Ir širdis pasikeis,
Kol pavasaris griš —
Daug dar metų praeis...*

*Kol Aukščiausio dvasia
Vėl gyvens su mumis
Ir kol žmonės išmirs
Su žvėrių širdimis...*

*Kol mūsų laisvė jauna
Naujus žiedus išskleis,
Daug dar metų praeis,
Daug dar metų praeis...*

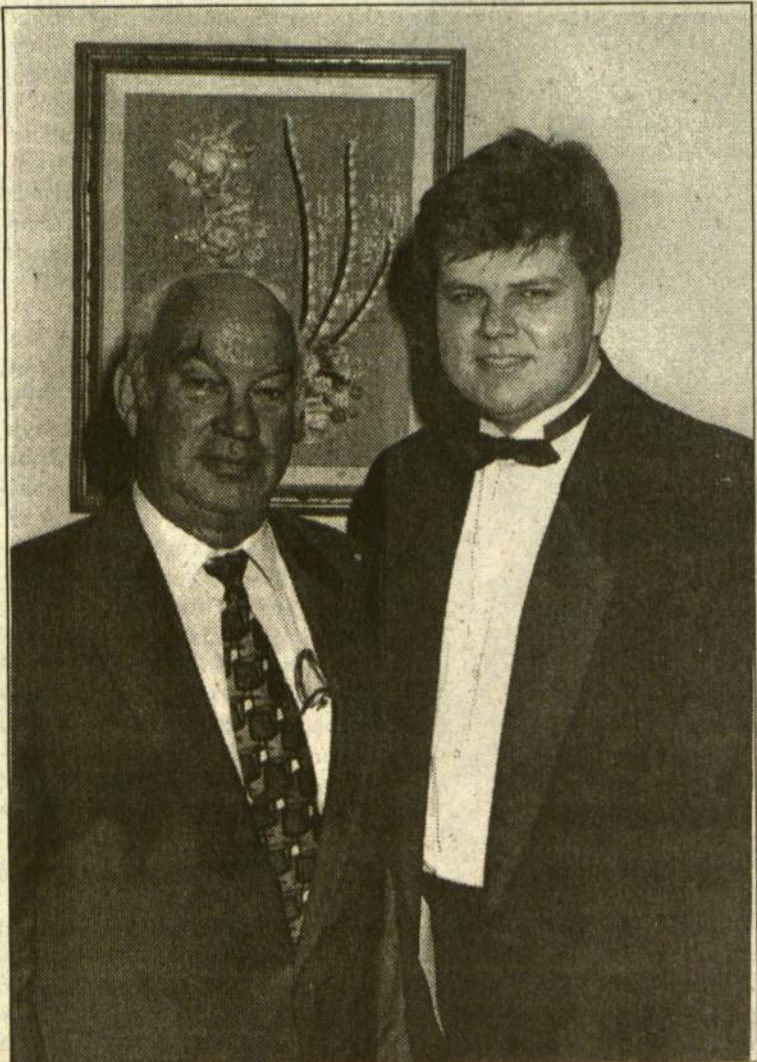
RATAS

*Laikas keičia tavo veidą,
Ratas sukas pamažu,
Saulė kyla, saulė leidžias —
Kaip čia žemėje gražu...*

*Čia pavasaris ateina,
Bręsta dirvoje grūdai,
Rudenį raudoni lapai,
Žiemą pūgos ir ledai...*

*Ir eini žmogus per viską,
Ir džiaugiesi likimu,
Glosto vėjas rugių lauką,
O širdy tylu, ramu...*

*Taip gyvenimas praeina —
Vis tik žemėje gražu,
Laikas keičia tavo veidą,
Ratas sukas pamažu...*

Po „Dainavos” ansamblio koncerto — Jaunimo centro tarybos pirmininkas Vaclovas Momkus ir „Dainavos” ansamblio vadovas Darius Polikaitis. Jono Tamulailio nuotrauka

Nuostabioji Pavandenė

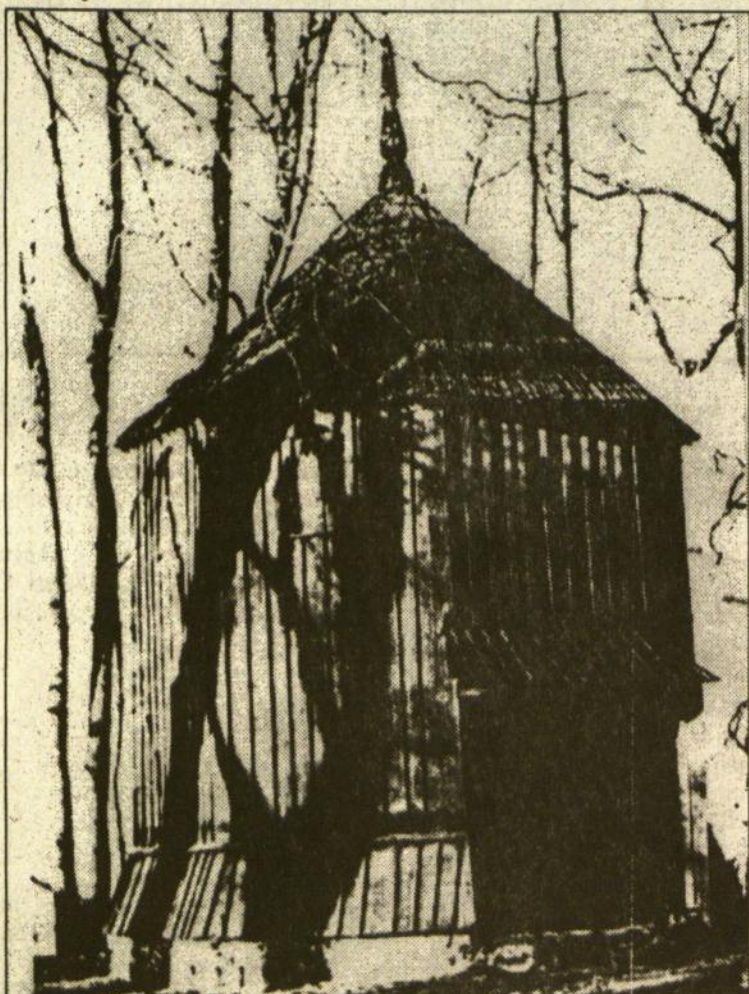
JURGIS GIMBUTAS

Kraštotyrinės literatūros grandinė Lietuvoje tęsiama. Šis susijęs su knygos *Pavandenė*, išleistas Žemaičių akademijos per Vilniaus Dailės akademijos leidyklą 1996 metais. Tai yra puošni maža knyga, vos 94 puslapių, su 16 puslapių kreidinio popieriaus priedu, kuriuose sudėtos 64 spalvotos fotografijos. Jos rodo Pavandenės bažnyčioje sukaupus senovės paveikslus ir skulptūras. Knyga yra aštuonių autorių straipsnių rinkinys, jų tarpe ir veikalo sudarytojai: Adomas Butrimas ir Viktorija Daujotytė. Knyga yra „Žemaičių praeities“ leidinys serijos Nr. 6. Tiražas — vos 500 egzempliorių, tai bus retenybė.

Bibliografinė nuoroda duoda tokią apibūdinimą: „Leidiny skaitas nedideliam žemaitijos miesteliui — Pavandenė. Pristatoma apylinkių, dvaro, parapijos, bažnyčios istorija. Plačiau apžvelgiamas bažnyčioje sukaupus kultūros paveldas: paveikslai, vėliavos, nešiojami altoriai. Gana detalai aptariamas Pavandenės bažnyčios architektūrinis ansamblis“. Knygos turinys pasako daugiau:

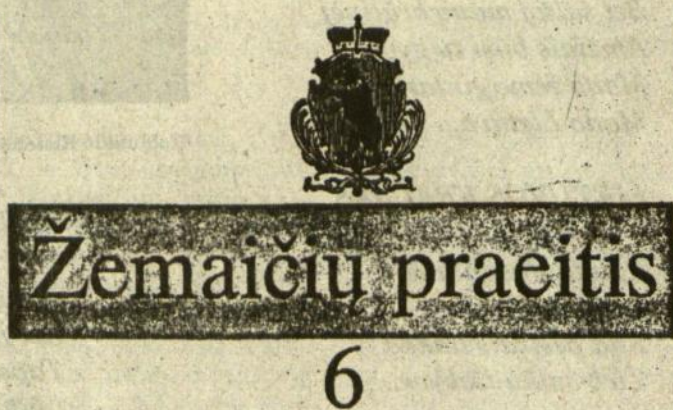
Daujotytė V. — Šviesa virš Pavandenės; Butrimas A. — Apylinkių istorija; Lotužis A. — Mano gimtinė; Butrimas A. — Pavandenės dvaras; Butrimas A. — Šatrijos Ragana Pavandenės dvare; Lotužis A. — Miestelio istorija; Butrimas A. — Parapijos ir bažnyčios istorija; Zakrauskas S. — Pavandenės bažnyčios ansamblio raida; Jankevičienė A. — Pavandenės bažnyčios architektūros ištakos; Radzevičiūtė U. — Bažnyčios vėliavos ir paveikslai; Subačius G. — Lietuviški XIX a. Pavandenės antkapių užrašai; Gelzinis A. — 1944 m. kučios Pavandenėje. Šaltiniai ir literatūra. Summaries (Santraukos).

Pavandenė yra „elsių rajone, prisiliejusi prie didelio Biržulio ežero, 35 km į pietus nuo Telsių, 8 km į šiaurės rytus nuo Varnių. Turi apie 400 gyventojų. Retais Draugo skaitytas gausi ta knyga, tai čia verta pateikti keletą turinio detalių. Dr. Viktorija Daujotytė su meile rašo apie miestelį, kur 1962 metais baigė vidurinę mokyklą. Aplink daug jos giminių, senelių kapai. Iš Adomo Butrimo straipsnių patiriame, kad Biržulio ežeras atsirado, kai ledyno pakraštys stūksojo pietų Lietuvoje.

Pavandenės medinė varpinė. 1968 metų fotografija iš A. Kulpavičiaus rinkinio.

PAVANDENĖ

Žemaičių praeitis

6

Pirmieji gyventojai įsikūrė čia prieš maždaug 10,000 metų. Jie buvę žvejai ir šiaurinių elnių medžiotojai. Pavandenės bažnyčioje yra saugomidideli tokių elnio ragai, atrasti 1892 metais apylinkės durpyne, gerai užsi konservavę. Pavandenės apylinkėje yra iškilę du piliakalniai: Sprūdė (216 m virš jūros lygio) ir Moteraitis (219 m). Jie susiję su gražia legenda apie milžinus. Aplinkui suka būrys mažų kalnelių su žemaitiškais vardais: Girgždutė, Medvėgalis, Šatrija — Maironio apdainuota. Stukso Žasinas, Starkalnis, Gusra, Knebė, Kekuliai, Rudeilis, Balskalnis, Lapkalnis, Būgnukas, Gandrinė ir dar keli kalneliai. Nuo tų kalvų žiba šeši mėlynai ežerai: Biržulis, Lukštas, Sterva, Gusra, Gludas, Medainė. Tad ne tik Aukštaitijoje randama „Lietuvos Šveicarija“. Pavandenės miestelis yra iškilęs 146 metrus virš jūros lygio.

Buvęs Vorkutos katorgininkas A. Latozis, rašydamas apie savo gimtinę, sustoja prie Pavandenės apylinkės dvarų. Pagrindiniame Pavandenės vardo dvare mokytojav Marija Pečauskaitė — Šatrijos Ragana pas

dvarininkus Sakelius 1901-1905 metais. Tasai dvaras žinomas nuo 1553 metų, kada buvo sudarytas dvaro žmonių sąrašas. Paskutinės rūmų sienos nugriautos 1996 metais, išsinešiojus plytas. Iš sumintųjų dvilikos dvarų išskirtinas Milvydo dvaras ir Milvydiškių kaimas. Milvydas buvo advokatas. Žuvo, pasibaigęs ant kelio jo juodiems žemaitukams. Barzdžių dvaro rūmuose Ner-priklausomai Lietuvoje buvo mokykla. Pavandenės miestelis paminėtas raštuose vėlai, 1758 metais. 19-ojo amžiaus vidury čia gyveno 117 katalikų ir apie 100 žydų. Tarpukario metais žydų nebeliko, nes jų verslą perėmė kooperatyvas. Paskutinis žydas išvažiuodamas par-davė senąją „šilę“ ir ją nu-griovė. Sakelio dvaro mūriname name buvo įrengta gar-inė pininė. 1956 metais mo-kykla tapo vidurinė. Atvyk-stančius į miestelį iš tolo pasi-tikdavo aukštas vėjo ma-lūnas, aptarnavęs apie 10 km apylin-kę. Nugriautas kolonietis apie 1950 metus.

Pavandenės parapija ir bažnyčia pastatyta 1620 metais „ant protėvių kaulų“, nes graži vieta — kalvelė. 1802 metais bažnyčia perstatyta, aptverta mūro tvora, apsidinta įvairiais medžiais, įrengti dideli mūriniai vartai. Pagrindinis fundatorius buvo Pavandenės dvaro to laiko savininkas Antanas Gedgaudas. Nuo šventoriaus matomos Varnių, Janapolės ir Kolainių bažnyčios. Klebonija turtinga. Vienu metu joje gyveno 37 žmonės. Jų tarpe trys varpi-ninkai, dvylika „špitolininkų“ prieglaudoje. Klebonijos trobe-siai sudaro vertingą 18-ojo amžiaus pabaigos — 20-ojo pradžios architektūrinį ansamblį, išlikusį iki mūsų laikų. Klebonija turi (devynis kambarius, atskirai altariją, dvi „špitoles“, svirną. Bažnyčia erdvi: ilgis 28 m, plotis 16 m, aukštis iki lubų 6,6 m, iki stogo šėlmens 9 metr-ai. Bažnyčios kompozicija rodo gotikinio stiliaus įtaką medinėms bažnyčioms; panašių yra ir daugiau. Knygoje idėti bažnyčios ir aštuoniakampės varpinės brėžiniai.

Sovietinės okupacijos pradžioje prie Pavandenės buvo partizanai trys broliai Andriuskaiai ir jų sesuo Benedikta. 1944 metų Kučių dieną rusų kareiviai gaudė žemaičius į kariuomenę, plėšė, žudė, sudegino

Pramušė debesis, rasi dangų

Muzikinių albumų pristatymas klausytojų publikai neturi Čikagoje gilių tradicijų. Tačiau kodėl gi jų neįvedus? O pirmam kartui — kas galėtų tikti labiau nei geriausiu 1996 metų albumu „Bravo“ konkurse Lietuvoje pripažintas Romo Lileikio ir Kipro Mašanausko kūrinys „Requiem“.

Romas Lileikis

„Requiem“ žodžių autorius. Rašo ne tik eiles, bet ir muziką. Kartu su kompozitoriumi Audriumi Balsiu yra išleides kompaktinį diską „Kiaulės sakmė“ ir kasetę „Evangelijs nuo Romo“. Kuria filmus — „Olandų gatvė“, „Anapus“. Vaidybinis filmas „Aš esu“, sukurta 1990 metais su Stasiu Motiejūnu, pelnė pagrindinį prizą Portugalijoje vykusiame filmų festivalyje.

Romas metus studijavo aktorinį meną, vėliau mokėsi Vilniaus universitete, Filologijos fakultete. Buvo vienas iniciatorių kasmetinių poezijos ir muzikos vakarų „Filologijos ruduo“. Dabar jis priklauso menininkų grupei, pasivadinusiai „Užupio pingvinai“, kuri kuria filmus, reklaminius klipus, įgyvendina kitus kurybinius sumanymus. Gyvena Užupyje su žmona Živilė ir afgangų kurtų veislės Berta.

„Su Kipru susidūrėme visiškai atsitiktinai“, — prisimena Romas bendradarbiavimo pradžią su dešimt metų jaunesniu už save kompozitoriumi.

Kipras Mašanauskas

„Requiem“ muzikos autorius ir atlikėjas.

„Vienas apie kitą žinojom seniai“, — sakė Kipras apie Romą, „o susitikom per reklamą... Bet visad norėjau prisieš prie rimtesnių dalykų... Juo labiau, kad mūsų muzikiniai skoniai sutapo...“

„Kai Romas atnešė įžanginį trijų puslapių tekstą“, tęsė Kipras, „aš išsigandau, nes ten tokios ritminės, metrinės struktūros, kad jas sunku įveikti. Bet kai įveikėme, kai pavyko permušti vienokius ritmus kitokiais — jau žinojome, kad kitkas negali būti sukurta.“

Paties Kipro Mašanausko muzikinė karjera prasidėjo dar mokykloje su Vytauto

tris sodybas. Knygoje yra dvi tų partizanų fotografijos. 1928 metais pastatytą paminklą žuvusiems už Lietuvos laisvę okupantai nugriovė. 1990 metais tasai paminklas atstatytas koks buvęs: tribriaunė piramidė, apie 4 m aukščio.

Prisimintina, kad 1996 m. rugpjūčio 2 d. Pavandenėje įvyko „Žemaičių akademijos“ vasaros konferencija su šešiais pranešimais — visi šios knygos autoriai. Tada parodą bažnyčioje atidarė jos klebonas J. Petrauskis. Kitą dieną konferencija buvo tęsiama Plungėje, skirta profesorius Igno Končiaus atminimui. Draugo 1990.12.29 kultūriniam priede rašiau apie „Žemaičių praeities“ pirmąjį tomą, kur rašoma ir apie Pavandenę. Kai kas pasikartoja, nes ir ten rašė tie patys autoriai. Karo, okupacijos ir modernizmo įtakoje sparčiai kinta Lietuvos kraštovaizdis, ypač jos miesteliai. Tad tokios knygos, kaip *Pavandenė* yra svarbios kraštotyrai, testinimui su praeitimi. Kita kartą gal teks supažindinti *Draugo* skaitytojus su didesniu veikalu *Varniai*, išleistu tų pačių leidėjų 1996 metais, kaip ir *Pavandenė*. Tai yra 270 puslapių knyga su daugiau iliustracijų ir didesniu tiražu.

Roma Lileikį ir Kiprą Mašanauską sveikina aktorė G. Baikštytė. P. Lileikio nuotrauka

Kernagio „Baltojo Nieko“ dainelėmis. Po to pats ėmė kurti, koncertavo su ansambliu „Tik tiek“, kurį labiausiai ir išgarsino Kipro parašyta daina „Lietuva“. Vėliau — keletas metų Europoje. Sugrįžęs į Lietuvą, jis rašo muziką Jaunimo teatro spektakliams, „gamina“ reklamas, dirba namuose — kuria elektroakustinę muziką (jo avangardiniai kūriniai, beje, skambėjo Prancūzijos bei Vokietijos festivaliuose). Turi žmoną Miglę ir dukrelę Agotą.

Kodėl — „Requiem“?

Lotyniškai tai — „atilsis“. „Mes nesiorientavom į bažny-

tinę liturgiją“, — sako Romas Lileikis.

„Autoriai savąjį „Requiem“ vadina misterija, asmeniškumu, paslaptimi ir galimybėmis pasidalyti tuo, ką turi. Anot Romo Lileikio, „Requiem“ skirtas mąstančiam žmogui. Kipras galvoja, kad ši albumą klausys tie, kurie mėgsta teatrą, kiną...“

Kiti dalyviai

Neda Malūnavičiūtė, Petras Vyšniauskas, Vytautas Labutis, Skirmantas Sasnauskas, Gediminas Laurinavičius, Šv.

Žvilgsnis į meninės kūrybos viršūnes

(Atkelta iš 1 psl.)

Masalskui, t.y. jo maksimalistiniam požiūriui ir aktoriams pasaulio valdymo meistras, nes be tų savybių nebūtų išgirstas ir Miguel Manara balsas, suprantas kaip apsaulymo ir nuskaidrėjimo aktas.

Muzikalas, lengvai nauja repertuarą įsisavinantis Vladimiras Prudnikovas išsiskiria savo įvairialypėje kūrybine veikla. Nuo 1979 metų dainuodamas Operos ir baleto teatre sukūrė daugybę vaidmenų, atlikdamas pagrindines boso partijas, o jo dainavimą sutvirtina nemenkas artistinis talentas. Čia reikėtų vardinti tokius vaidmenis Gounod, Verdi, Rossini, Mozart'o operose kaip Mefistofelis, Pilypas, Don Bazilijus ir kt.

Pradėdamas savo kūrybinį kelią garsia „Ažuoliuko“ chore, jis igijo igūdžių stambiais oratoriniams kūriniams atlikti. Lietuvoje ir įvairiose pasaulio šalyse yra dainavęs apie 70 simfoninio oratorinio žanro kūrinių. Kita svarbi jo kūrybos sritis — lietuviška muzika. Įvairiuose renginiuose yra pažįstamas jo išraiškingas, sodrus ir jautrus bosas. Kitas gražus Prudnikovo bruožas — jo žmogiškumas, nuoširdumas ir nepaprastas darbštumas.

O štai ir septintasis nacionalinių premijų laureatas Jonas Strielkūnas, kurio kūrybos viršūnė yra pripažinti pastarųjų metų rinkiniai *Trečias brolis* ir *Žirgo maldymas*. Tai vienas nuosekliausias, sakyčiau, užsispyrusiausias ir savo keliu einantis poetas, kurio neišmuša iš vėžių jokios krizės, perversmai ir negandos. Jis iki skaidraus išbulino klasikinį ketureilį, kurį jau yra atmetę naujųjų ieškotojai. Tačiau Strielkūnas tame nedideliame ketureilio plotelyje yra pasiekęs stebėtiną intensyvumą ir jėgą. Jo kūryba yra sugėrusi lietuvių dainuotines poezijos tradiciją, klasikos patirtį ir visada jina yra atvėrusi vartus dabarčiai. Tai vienas iš tų poetų, kuris neturi ko išsidėdėti, pasmerkti ar sudeginti.

Kūryboje jis yra gražiai nubrėžęs savo gyvenimo ir poezijos kreivę, rinkinyje *Trečias brolis* ir to paties pavadinimo eilėraštyje save pavadinęs Jonu. O juk Jonas yra trečiasis stebuklinių pasakų brolis, kuris išvaromas iš namų, turi įveikti mišką, išgyti pagalbininkų, kad patektų į stebuklingą erdvę. Juk taip ir buvo: kaip ir daugelis mūsų, poetas neteko namų, perėjo gyvenimo mišką, kuriame patyrė įvairiausių išmėginimų, raganų ir laumių gundymų ir atsidūrė ties atvira poezijos karalystės vartais, kuriuos praėjus jis laimi poezijos karalaitės ranką ir širdį.

Tokiu būdu, kadangi esi Jonas, tai yra paskutinis pasakų brolis, ir kad tavo pavardė abėcėlėje yra beveik pabaigoje, tai ir apdovanojimai bus įteikiami paskutiniam, bet laimėjusiam poezijos karalystę ir ten įgyjusiame laisvę ir visas teises valdyti širdis ir jausmus, nesirūpinant garbe, pinigais ir visais kitais greit gendančiais dalykais.

Requiem

Kipras Mašanauskas Romas Lileikis

PREMIERINĖ PERKLAUSA
ČIKAGOJE

PENKTADIENI,
Kovo 21d.
7 v.v.

JAUNIMO
CENTRO
KAVINĖJE

5620 SOUTH
CLAREMONT

RENGĖJAI:
ŽEMĖ L
PRODUCTIONS

LIETUVIŠKŲ
RADIO LAIDŲ
REDAKCIJA